

Universitat
de les Illes Balears

TREBALL DE FI DE MÀSTER

**MOT DE DEBAT:
UN PROJECTE DE DEBAT EN GLOSA**

Miquel Àngel Adrover Perelló

Màster Universitari de Formació del Professorat

(Especialitat/Itinerari de Català)

Centre d'Estudis de Postgrau

Any Acadèmic 2021-22

**MOT DE DEBAT:
UN PROJECTE DE DEBAT EN GLOSA**

Miquel Àngel Adrover Perelló

Treball de Fi de Màster

Centre d'Estudis de Postgrau

Universitat de les Illes Balears

Any Acadèmic 2021-22

Paraules clau del treball:

Llengua, Oralitat, Projecte, Glosa, Debat

Nom Tutor/Tutora del Treball: Susana Febrer Cardona

RESUM

Teniu a les mans un treball de final de màster que a més de ser fruit de l'estudi del contingut d'aquesta Formació del Professorat, també és producte de la il·lusió i de les ganes de posar en pràctica tota una sèrie d'aprenentatges adquirits al llarg de molts d'anys de feina puntual i esporàdica amb infants i adolescents.

Llegireu, si en teniu l'amabilitat, la importància que pot adquirir la poesia oral improvisada en el desenvolupament de la societat; no només pels objectius últims de creació artística i de performativitat d'un producte, sinó pels valors que s'hi treballen, com el diàleg, l'escolta, la comprensió, el respecte, la tolerància, la col·laboració i la creació d'opinió personal respecte de temes d'actualitat. Tot això partint del punt de vista de la immersió total en la llengua pròpia de les Illes Balears, cosa que en garanteix un millor coneixement tant en la part oral com en l'escrita.

Aquest projecte parteix, també, de la necessitat de vèncer la por de parlar en públic, de combatre la no acceptació d'un mateix i de guanyar fluïdesa i habilitats en dir allò que volem dir, en ser qui volem ser i en esdevenir part activa del nostre poble.

Toni Gomila, a *Acorar* diu que "És la paraula, l'ànima d'un poble", quan temps abans, Blai Bonet va dir que "dita en el moment just, una frase talla més que un trinxet nou". Amb tot això i per tot això, propòs aquest MOT DE DEBAT per a ser practicat a 4t d'ESO, amb l'esperança que l'alumnat prengui consciència de la utilitat de la llengua, de les paraules, com a eina de superació personal, de resolució de conflictes i d'autoconeixement.

ÍNDIX

OBJECTIUS.....	Pàg. 1
a) A TALL D'INTRODUCCIÓ.....	Pag. 1
ESTAT DE LA QÜESTIÓ.....	Pàg. 2
a) QUÈ ÉS LA GLOSA?.....	Pàg. 2
b) LA GLOSA S'APRÈN.....	Pàg. 5
c) AVANTATGES DE LA GLOSA A L'ESCOLA.....	Pàg. 7
d) REFERENTS D'ALLÀ DEÇÀ LA MAR.....	Pàg. 9
e) I A CA NOSTRA, QUÈ?.....	Pàg. 11
DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE.....	Pàg. 12
a) MOT DE DEBAT: UN CONCURS DE DEBAT.....	Pàg. 12
b) COMPETÈNCIES CLAU.....	Pàg.13
c) CRITERIS D'AVALUACIÓ.....	Pàg. 15
d) ASPECTES METODOLÒGICS.....	Pàg. 15
e) CRONOLOGIA.....	Pàg. 16
DESENVOLUPAMENT DE LES ACTIVITATS.....	Pàg. 19
CONCLUSIONS.....	Pàg. 42
REFERÈNCIES.....	Pàg. 44
BIBLIOGRAFIA.....	Pàg. 45
ANNEX 1: JOCS DE RIMA.....	Pàg. 46
ANNEX 2: JOCS DE MÈTRICA.....	Pàg. 52
ANNEX 3: JOCS DE GLOSA.....	Pàg. 52

OBJECTIUS

L'objectiu d'aquest TFM no és d'altre que el de crear un projecte interdisciplinari que permeti que els estudiants facin un aprenentatge vivencial de la llengua catalana, juntament amb elements del currículum de música i d'història, però sempre amb la llengua com a eix vehiculador.

Per això present MOT DE DEBAT: UN PROJECTE DE DEBAT EN GLOSA, per a transmetre dins l'aula els valors fonamentals de la poesia oral improvisada tot treballant les competències necessàries per a que l'alumnat esdevengui part plenament funcional d'un poble, d'una societat democràtica i amb ganes de tenir veu i vot en el seu dia a dia.

El títol d'aquest projecte no és gratuït, MOT DE DEBAT, la polisèmia de "mot" fa que pugui ser, per una banda, sinònim de paraula, però també, per altra banda sigui sinònim de vers.

A TALL D'INTRODUCCIÓ

Una de les pors més comunes entre els adolescents i preadolescents és la de no ser acceptats pel col·lectiu que els és proper, això fa que la vergonya i la por de fer el ridícul s'exagerin profundament en aquesta etapa de la vida, cosa que difícilment veurem en els nins més jovenets i que, per sort, aquests temors es van esvaint una mica amb l'edat. Però, què passaria si dic que la cultura d'arrel, així com molts de recursos moderns, tenen la capacitat de suprimir la vergonya, al mateix temps que fan augmentar de manera exponencial la capacitat lingüística, de síntesi i de retenció dels infants i joves de les nostres aules?

Parl de la glosa. Encara que Camps i Mercadal (1908: 212) digui que "La glosa es una composición poética y rimada genuinamente menorquina" la poesia oral improvisada és un fet lligat a la llengua, com explica l'Associació Cor de Carxofa al seu web Eduglosa¹ i universal, com diu el conegudíssim improvisador a nivell

¹ Veure: <http://www.eduglosa.cat/la-glosa/que-es-la-glosa/> (Consultat dia 15/03/22)

hispanòfon Alexis Díaz Pimienta, per exemple a Pimienta (2014: 57), que es basa en aquesta universalitat.

La glosa, la paraula oral cantada i rimada és una eina interessantíssima també, com a mitjà de resolució de conflictes, com explica Stephan Koelsch en una entrevista amb Eduard Punset al programa de TVE Redes². Això no només és ja, un element potent a bastament com per tenir-la en compte per al desenvolupament dels joves, sinó que també desenvolupa el sentit crític, la velocitat de reacció i de pensament i a valorar les opinions que divergeixen de les pròpies; tot això sense parlar de la sovint infravalorada competència artística en el sistema educatiu.

La poesia oral improvisada és l'arma definitiva per crear joves capaços de no pensar com a màquines i de ser lliures i tenir veu dins la societat. Posem-nos en context:

ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Em permetreu que m'estengui, tal vegada en excés, en aquesta part, però no podem parlar de glosa, i molt manco de vendre'n un projecte per a les escoles sense aturar-nos a reflexionar sobre què és la glosa realment i què és la glosa dins l'imaginari. Si en començar a llegir el paràgraf següent, la primera paraula que ens ve al cap en sentir "Glosa" és "Sant Antoni" o una cosa similar; en acabar de llegir aquest treball, fins i tot abans, la paraula que ens arribi en sentir el mot "glosa" ha de ser "Llengua" o "Diàleg".³

QUÈ ÉS LA GLOSA?

La poesia improvisada que als Països Catalans coneixem com a glosa és un tipus de composició que neix de l'oralitat, però al mateix temps és un fet

² Veure: <https://www.rtve.es/television/20111009/musica-emociones-neurociencia/465379.shtml> (Consultat dia 15/03/ 22)

³ Idea original de Mateu Xurí (Comunicació personal 3/06/2022)

universal, inherent a tota la humanitat, que el desenvolupa amb diferents noms i estructures, i òbviament en diferents llengües, cants i acompanyaments. Felip Munar (2008: 24) explica que “una glosa és una composició poètica, oral o escrita, que té un mínim de quatre versos heptasil·làbics, feta de manera improvisada, cantada o dita, o bé pensada i escrita amb dues rimes consonants; tant els dos primers versos com els dos darrers han de tenir rima alternada” però Cor de Carxofa, al web que he citat anteriorment, no parla de mètrica ni precisa tant la rima com Munar, tot i que afegeix la part elemental i la que ens interessa més per aquest treball: “La cançó improvisada es formula com un diàleg entre improvisadors. L’enginy del glosador, però, no es mesura només en l’estructura formal de la composició sinó també en el contingut de la resposta, que necessàriament ha de ser ràpida, enginyosa, i escaient a l’envit del contrari.”

Casals (2010) ho resumeix amb la idea que la glosa és una cançó improvisada tradicional, que és un procés artístic i comunicatiu complet i interactiu basat en un conjunt indissociable de llenguatges, que queda sintetitzat en un moment concret i en un context temporal, espacial i social que li dona sentit.

La glosa és una eina de creació i d’expansió d’idees molt potent: Xurí (2019: 73) diu:

La glosa, quan és improvisada, és un acte comunicatiu, que no té la vena poètica en primer terme. La glosa és text sotmès a un context definitori. La creació, per tant, no és lliure. Parteix d’unes premisses clares i constrenyedores. Fins i tot quan l’escrivim podem tenir condicionants socials i polítics que no ens permetin una llibertat creadora absoluta. Però quan el glosador s’amolla, quan té la intenció de ser a través dels versos, tanta poesia hi pot haver en una glosa com en un sonet. Parlàvem de definicions. Si per glosa entenem una estrofa amb un nombre indeterminat de versos heptasil·làbics rimats, en podem trobar molts d’exemples a la poesia canònica.

Dins la nostra cultura hi podem trobar tres tipus de glosadors, que es classifiquen segons les seves habilitats.

Per una banda tenim els glosadors de posat, o de *camilla*, que són aquells que amb un paper i un bolígraf i tot el temps del món poden confeccionar el poema, però Parpal (1906:327) diu que no són “pròpiament glosadors”, sinó desgraciats versificadors, quan es refereix als glosadors que escrivien o dictaven plaquetes.

Per altra banda, hi ha els glosadors circumstancials o esporàdics, que són aquells que en molt poc temps poden improvisar una o dues gloses fora del marc performatiu de combat. Segurament, de temps enrere, eren els més freqüents a cada poble.

Però el tipus de glosador que ens interessa és l'improvisador. D'aquests, Garzia, Sarasua i Egaña (2001:105) diuen que:

El bertsolari, cuando oye un tema, pone en marcha su maquinaria mental. Y lo hace en unos parámetros muy cercanos a los de la retórica clásica [...]. Piensa en lo que va a decir. Intuye en qué orden va a decirlo, guardando para el final el razonamiento más potente y elaborado. Comienza a cantar, y sobre la marcha intentará expresar esos contenidos de una forma poética, dramática, épica... lo que venga al caso. Y todo ello apoyado en la memoria, para que no se le olvide a donde ha de llegar y en una puesta en escena que ayude a transmitir con mayor impacto los contenidos que va transmitiendo.

Sovint hem sentit dir que la improvisació és un “Do diví” o una habilitat innata, per exemple Suint i Morales, en una ponència inèdita que cita Díaz-Pimienta (2014: 23-24) diuen que “payador se nace porque genéticamente quien lo es, está dotado de un código que no le es común al resto de seres”. Però si això fos veritat, quin sentit tendria parlar de glosa en un treball sobre educació? Aquesta teoria de l'innatisme queda totalment descartada en una societat mínimament avançada; n'hi ha prou de veure que el nombre d'improvisadors a Mallorca, Menorca i Catalunya ha augmentat exponencialment, així com a Euskal Herria i a Cuba, les dues grans potències mundials de la paraula improvisada.

LA GLOSA S'APRÈN

L'oralitat va ser el primer sistema educatiu. La lletra, per bé que sigui necessària, és un invent de la modernitat, ja que la humanitat ha passat més temps sense escriure que escrivint: "En el món va ser primer/ s'enteniment que sa lletra" són dos versos atribuïts al mític glosador Ilucmajorer Mestre Lleó, que va viure el segle XIX.

Qui més qui manco en té d'enteniment, i la poesia oral neix d'aquest enteniment, de la manera que té cada individu voltant un col·lectiu d'entendre el món. Així, com a membres d'un petit grup compartim una sèrie d'elements comuns que són susceptibles de ser glosats. Això és la base de tot: Formar part del grup de parlants d'una llengua i compartir-ne els referents culturals són l'únic requisit per a ser glosador. Llavors hi intervé l'aprenentatge.

Tradicionalment, la glosa s'ha après, com tot fa molts d'anys, pel mètode natural d'observació dels mestres, fixant els motlles, les estructures sintàctiques, els mecanismes de resposta, etc. I acabava amb la posterior imitació. S'aprenia al camp, als tallers, a les tavernes com una eina de tenir paraula, de tenir dret a paraula, encara que mai de mais va ser un factor que garantís l'ascens social, ja que el glosador era admirat i temut a la vegada: "Lliberau-nos, Sant Antoni/ de llengua de glosador/ que li emprèn com un pintor/ que amb la mateixa color/ tant pinta sant com dimoni". Ginard (1966-75:II,68/298).

Arribats a aquest punt, cal fer menció a la desapareguda Associació Canonge de Santa Cirga, que, amb l'organització de fins a 10 mostres de glosa, tant a nivell nacional com internacional, fou qui va despertar un interès que fins llavors es creia desaparegut per la paraula improvisada. I a partir d'aquests actes varen començar a aparèixer, a Mallorca, un bon grapat de persones interessades a aprendre a glosar.

Podríem dir que el mètode d'aprenentatge tradicional de la glosa és el que ens presenta Albert Bandura en la seva Teoria de l'Aprenentatge social, que parteix de l'observació de models, es reforça amb els factors socials de l'entorn, mentre es van regulant les normes de conducta i comportament, però també hi juga un

paper clau el desenvolupament dels processos interns de memòria, atenció, motivació i reproducció de patrons.

Avui però, la procedència i les edats diverses dels improvisadors impossibiliten que el mètode tradicional d'aprenentatge sigui factible. Per tant, és fàcil que us demaneu: com han après a glosar, els glosadors? El primer sistema sempre hi és, però en l'actualitat, totes les potències glosadorístiques del món tenen una xarxa més o menys gran de tallers, on els mestres, que són improvisadors més experimentats, proposen exercicis, reptes, situacions i donen les tècniques, els consells i, sobretot, el suport necessari als alumnes que s'hi apunten.

Aquests tallers són prou nombrosos al Principat, on ara mateix n'hi ha sis o set en marxa, a Mallorca, on n'hi ha tres o quatre i, potser no tant, a Menorca, on en podem trobar un al poble des Castell; però si miram una mica més enllà de les nostres fronteres lingüístiques, a Euskal Herria, segons fonts de la Bertsozale Elkarte⁴, durant el curs 2019-2020 hi ha hagut 1.796 persones matriculades a les Bertso Eskolas, o escoles de glosa, repartides en 117 municipis i que compten amb 120 professors; i a tot el domini hispanòfon, l'abans citat Alexis Díaz Pimienta va muntar una escola de glosa en línia anomenada Academia Oralitura⁵, a més d'un seguit de classes per a infants a les escoles.

Aquest repentista cubà ha fet tallers a la majoria de cantautors actuals i no tan actuals de l'Estat, a noms com són Rozalén, Juanes, Joaquín Sabina o Jorge Drexler; però també va fer un salt important en la seva carrera quan va introduir la glosa en l'imaginari d'un gran nombre d'adolescents espanyols. Això va passar en dues ocasions quan va anar a fer unes classes al reality show Operación Triunfo⁶.

En aquest context els explica que no cal gaire més que el domini de l'idioma per aprendre a glosar, ell ho fa en el seu idiolecte que anomena Octoñol, és a

⁴ La Bertsozale Elkarte és l'associació que aplega els improvisadors d'Euskal Herria. En podeu consultar el web en castellà aquí: <https://www.bertsozale.eus/es> (Consultat dia 8/02/22)

⁵ <https://academiaoralitura.classonlive.com> (Consultat dia 8/02/22)

⁶ Podeu veure el vídeo a: <https://www.youtube.com/watch?v=JmwEz5Bly7A> (Consultat dia 8/02/22)

dir, castellà en vuit síl·labes. En la nostra llengua, si ens hi fixam, també parlam, de manera natural en frases de set o de catorze síl·labes (recordem que en català i en castellà el còmput no es fa igual). Si deim “Ei, bon dia, com estàs?” o “Ha plogut gaire, avui vespre?” o “Avui m’ha cridat ma mare que no estava gaire bé”, que són frases profundament quotidianes, ho feim en heptasíl·labs. Per tant, la glosa és un fet creatiu prou fàcil d’aprendre.

Tot i això, Mateu Xurí, a la revista Cent per Cent⁷ diu: “Hem de ser conscients que no basta un taller, ni deu, ni vint per aprendre a glosar; i que aquest aprenentatge sol ser més en solitari que no en gran grup. Tot glosador per arribar a ser-ho ha de voltar i voltar durant moltes hores dins el seu propi interior, i ha de tenir el seu cervellet actiu en tot moment, per cercar aquella glosa que tal vegada no dirà ni cantarà, però que ell sabrà que l’ha feta.”

Però l’objectiu de la glosa a l’escola no és el de crear glosadors de combat, sinó el de donar-la a conèixer al públic més jove per tal que en pugui absorbir els avantatges que el seu domini els pot proporcionar.

AVANTATGES DE LA GLOSA A L’ESCOLA

A part dels beneficis més obvis a nivell teòric com puguin ser el còmput sil·làbic i l’estudi de la rima, que són elements imprescindibles de la glosa i presents a tots els temaris de català i castellà en quasi tots els nivells de l’educació obligatòria, si tornam al web Eduglosa.cat⁸ que apareix a la introducció d’aquest treball, hi veurem enumerades en diversos punts una sèrie de característiques que la fan òptima per a la implementació als centres educatius: “La glosa ens permet treballar moltes competències del currículum escolar”

- Competència lingüística: Serveix per treballar tant elements lingüístics com la comunicació oral planificada i no planificada, l’escolta activa i crítica i la producció de textos orals, tot això mentre se sedimenta i

⁷ Podeu llegir l’article aquí: <http://www.centpercent.cat/jo-vull-ser-glosador/> (Consultat dia 15/03/22)

⁸ <http://www.eduglosa.cat/la-glosa/per-que-glosar/> (consultat dia 15/03/22)

s'amplia el llenguatge. Cal tenir en compte els elements extralingüístics com són la postura i la gesticulació, que també hi juguen un paper fonamental. Per altra banda també reforça l'àmbit de la literatura, sobretot la de tradició oral, en les quals hi predominen la memòria i la rapsòdia.

- Competència artística: En aquest cas es desenvolupa amb l'escolta i permet entendre els conceptes estròfics, de melodia, d'acompanyament al mateix temps que s'explora la pròpia veu, el cant col·lectiu i individual, la dicció, etc.
- Creixement personal: La glosa ens permet perdre la vergonya, o bé controlar-la, a l'hora de parlar en públic, fa que millori la memòria a curt termini i que creixi la velocitat de pensament, fa que creem un pensament crític i que puguem gaudir de l'humor i la ironia.
- Metodologia: La didàctica que es fa servir en l'ensenyament de la glosa es basa en el joc, a través de dinàmiques lingüístiques que fan que la vivència d'aprendre sigui més emocional i significativa per a l'alumne, però també per al professor.

Segons Cor de Carxofa, aquests experiments que s'han duit a terme durant la darrera dècada poden confirmar-nos que els alumnes implicats han vist una millora circumstancial en el seu aprenentatge en aquestes competències que hem vist abans, però també, cosa que és molt important per als professors de català, s'han creat vivències molt positives respecte de la llengua i la cultura pròpies.

Vull recalcar, a més de tot això, dos elements vitals que ens pot proporcionar la poesia oral improvisada per a l'assoliment de moltes de les matèries escolars a què els nostres alumnes s'han d'enfrontar cada dia.

- La memorística: El fet de posar música o una entonació concreta a un text que s'hagi de recordar fa que ens sigui molt més senzill: Qui no recorda haver après de memòria les taules de multiplicar fent servir aquella infame cançoneta? I l'abecedari? Tot i que la memorística en el sistema educatiu, està molt deixada de banda i l'alumnat no ha de memoritzar inacabables

l·listes de reis morts. El fet de potenciar la retenció a curt i mitjà termini agilitza molt la tasca d'aprendre, i solidifica la memòria a llarg termini.

- La capacitat de síntesi: Un dels elements que treballam els glosadors és la resposta ràpida i sintètica a un estímul extern, sigui el que sigui. En una performance et pot tocar cantar a partir d'un text de dues pàgines que no has sentit mai. Per això cal entrenar la capacitat de condensar aquesta informació en unes paraules clau que permetin resumir tot el text en una o dues idees principals. Durant les pràctiques d'aquest màster i durant la meva etapa d'estudiant d'ESO i Batxillerat, i també de pràctiques, he sentit moltes vegades la frase "Què hem de subratllar, d'aquesta pàgina?" Amb la implementació de la glosa a l'escola, aquesta pregunta s'hauria d'extingir, ja que l'alumne, per ell mateix, serà capaç de discernir allò que és gra del que és palla. Probablement, aquest sigui un dels punts més interessant de treballar la glosa a l'escola.

A més de tots aquests avantatges, el projecte de glosa a l'escola ens atorga la possibilitat d'establir vincles més personals amb l'alumnat, així com d'entendre la situació personal de cada un; ens pot ajudar a motivar-los i a presentar-los reptes engrescadors de superar.

REFERENTS D'ALLÀ DEÇÀ LA MAR

Girem-nos un instant cap a l'illa de Cuba, on hi ha uns dels improvisadors més prestigiosos del món, els repentistes. El seu èxit, sobretot, es deu al protagonisme social que van agafar els programes de ràdio dedicats al fenomen durant la dècada dels quaranta, quan aquí, la figura del glosador i de la glosa s'anaven folkloritzant a marxes forçades.

A Cuba, segons explica Moll (2015: 13) a través de la ràdio es van establir les bases d'allò que seria una generació d'or de repentistes cubans, a partir dels anys 50. A partir del 52 i fins avui en dia, el repentisme ha tengut presència a la televisió nacional, que ha fet que la improvisació oral en aquell país no hagi estat mai en perill d'extinció i que els performadors gaudeixin d'un gran prestigi social.

Cal dir que no hi ha hagut una inclusió de la poesia oral a l'escola, ja que forma part del currículum de llengua castellana.

Avui en dia, tenen més de 70 tallers especialitzats en repentisme infantil i l'any 2000 es va fundar a l'Havana, la facultat de Música de l'Instituto Superior de Arte i, amb ella, va néixer la Cátedra Experimental de Poesía Improvisada.

Però si parlem de glosa a l'escola és impossible no fer menció a la realitat d'Euskal Herria que, en aquest tema és on ens emmirallam. Si tenim en compte que allà hi ha diversos tipus de centre, segons les línies lingüístiques, trobam el model A, en què totes les assignatures no lingüístiques s'imparteixen en castellà. En aquestes escoles, a l'assignatura de llengua basca, els bertsolaris, que és com s'anomenen els glosadors allà, ja apareixen en el currículum: l'alumnat aprèn a ser conscient de l'existència d'aquests artistes i saben en què consisteix un bertso.

Per altra banda, a una ikastola, que és un centre concertat en què l'única llengua vehicular és la pròpia, a l'educació primària hi ha una assignatura d'una hora setmanal anomenada bertsolaritza, que podríem traduir com a "glosa", impartida per bertsolaris, ja que hi ha un conveni entre els centres educatius i l'*Euskal Herriko Bertsozale Elkarte*a, l'associació que, salvant les distàncies, equivaldria a Soca de Mots a Menorca, Glosadors de Mallorca a Mallorca, o Cor de Carxofa al Principat, però salvant les distàncies perquè actualment reuneix 2.300 socis, 100 voluntaris i 70 professionals i, d'entre tots aquests 200 glosadors i prop de 1.700 actuacions l'any. Aquest conveni diu que l'associació EHBE es fa càrrec del cost d'aquesta assignatura a través de les ajudes i subvencions que rep del govern autonòmic.

Així, trobam, amb dades que m'ha oferit aquesta associació⁹, que aquest curs 21-22, trenta-cinc anys després que es començàs els projecte a petició d'escoles de Navarra, hi ha prop de 30.000, sí, trenta mil alumnes que treballen la glosa, mitjançant 50 docents, que són professionals de l'Associació en col·laboració

⁹ Comunicació personal del bertsolari Iñaki Iturri dia 17/03/2022 amb fonts de la EHBE

amb 511 centres de tota casta i 230 ajuntaments que es troben en situacions sociolingüístiques molt diverses.

I A CA NOSTRA, QUÈ?

En el context de les Illes Balears, les flors i les violes de Cuba i del País Basc encara no han sortit. La presència de la glosa a l'escola és molt simbòlica i poc significativa, ja que, com a norma general, s'hi localitza en forma de tallers d'una hora. Ara com ara, els membres de l'Associació Cultural Glosadors de Mallorca realitzam sessions a una trentena llarga de centres al llarg de l'any, amb una mitjana de més de quatre sessions per centre, que estimam que deuen sumar prop de 150 hores en total.

Aquest curs, a Alcúdia, però, s'ha creat un programa pilot que inclou la glosa a l'escola, als nivells de cinquè i sisè de primària una hora setmanal durant tot el curs, a petició i organització del departament de Normalització Lingüística de l'Ajuntament, i el CEP de Manacor ha convidat els Glosadors de Mallorca a parlar-ne a unes jornades. Així mateix, en aquest CEP, a iniciativa de docents de Capdepera, Artà i Son Servera, el curs 16-17 es va impartir un curs de 30 hores de formació per a docents, igual que el 2014, que l'STEI en va organitzar un, també a Manacor¹⁰. Aquests tallers tenien com a objectiu formar els mestres en el tema de la glosa per a aplicar-la a les aules.

A Menorca, la glosadora Annabel Villalonga, com a membre de Soca de Mots, ofereix tallers de glosa a escoles i instituts arreu de l'illa a través del programa Salut Jove del Consell Insular de Menorca¹¹. Aquest curs 21-21 ha fet prop de quaranta tallers, cosa que supera la trentena habitual.¹²

A les Pitiüses la glosa improvisada com a tal no es té constància que hagi existit mai. Encara que hi trobam cantadors que creaven cançons molt llargues i

¹⁰ En podeu veure el cartell a Riera (2020: 78):
https://dspace.uib.es/xmlui/bitstream/handle/11201/155697/tfm_2019-20_MCAP_prp759_3521.pdf?sequence=1 (Consultat dia 17/03/2022)

¹¹ Podeu veure i sol·licitar tallers aquí:
<http://salutjove.cime.es/gescursos/VerTaller.aspx?ID=133> (consultat dia 17/03/2022)

¹² Confirmació personal de dia 18/03/2022

les memoritzaven per després cantar-les en públic acompanyats d'un tamborí. És el que anomenam cant redoblat, però no sabem que tengui presència a les escoles.

Pel que fa al Principat, sí que s'ha treballat la glosa de manera intensiva amb, almenys, tres projectes diferents:

- El projecte *ARCE*, d'Antoni Torreño¹³
- El projecte *Corrandescola*, d'Albert Casals¹⁴
- El projecte *Voleu fer-la glosa? Organitzem un concurs!* de Núria Casals¹⁵

Allò que tenen en comú aquests tres projectes és que treballen la glosa al cicle superior de primària i, com a molt, fins a primer d'ESO.

Tots aquests punts de contextualització i estat de la qüestió de la glosa a ca nostra ens han menat fins a la ideació d'un projecte que treballi amb la glosa com a eix principal, però a un curs més elevat, per això hem triat 4t d'ESO.

DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE

MOT DE DEBAT: UN CONCURS DE DEBAT GLOSAT

L'objectiu principal d'aquest projecte és el de fomentar i impulsar al màxim l'ús de la llengua catalana en zones on té una presència estrictament simbòlica i el de reforçar-lo en els pobles on encara és viva i a l'ordre del dia. Per a fer-ho agafam la glosa com a fil conductor per a construir un marc de tractament del debat, present al currículum de quart d'ESO de català, al mateix temps que es toquen les competències específiques de l'assignatura, amb la implicació directa de dos departaments més, el de ciències socials i el de música.

¹³ Consultau-ne l'article a la revista Caramella: <http://www.revistacaramella.cat/el-projecte-poesia-oral-improvisada/> (consultat dia 17/03/2022)

¹⁴ Consultau-ne el bloc a: <http://corrandescola.blogspot.com/p/que-es-la-corrandescola.html> (consultat dia 17/03/2022)

¹⁵ Consultau-ne l'article al diari Nou9 a: <https://el9nou.cat/osona-ripolles/actualitat/la-pandemia-en-glosa/> (consultat dia 17/03/2022)

És agosarat, de bon començament, planificar un projecte com aquest, per a que duri tot el curs, per això, de moment, l'organitzarem, per exemple, encarat al primer trimestre agafant dues hores per setmana, alternant les tres assignatures que s'impliquen en el projecte.

COMPETÈNCIES CLAU:

En aquest projecte es treballaran de manera intensiva les competències següents:

- *Competència en comunicació lingüística:*

Treballar les competències lingüístiques comunicatives: discursives, funcionals, lingüístiques i sociolingüístiques. La glosa és, elementalment, paraula, discurs. Per això l'oralitat i l'escriptura es donaran la mà per a crear text i per a comprendre'l i interpretar-lo; però també es treballarà a fons el diàleg, a través del debat, com a eina per a la convivència, la resolució de conflictes i el desenvolupament de les capacitats afectives. Adquirir el llenguatge musical bàsic per expressar adequadament les idees pròpies pel que fa a la interpretació i es treballarà la respiració, la dicció, l'articulació i l'expressió adequada del text.

- *Competència digital:*

Treballar amb eines digitals de recerca d'informació i les plataformes socials per a promoure el projecte i les creacions de l'alumnat.

- *Competències socials i cíviques:*

Són un dels pilars fonamentals d'aquest projecte: Comprendre la realitat social, conèixer i comprendre els drets i els deures ciutadans, entendre el sistema democràtic, utilitzar el judici ètic per a prendre decisions i ser crítics amb allò que diuen i que senten. Treballar conceptes relatius a la igualtat i la no-discriminació; però també el treball cooperatiu.

- *Consciència i expressions culturals:*
 Apreciar i gaudir la poesia oral improvisada per ella mateixa, juntament amb altres manifestacions artístiques. Reflexionar i analitzar críticament l'entorn artístic i les produccions pròpies, juntament amb les dels companys. Promoure la participació en activitats culturals de l'entorn immediat, la qual cosa implica comportaments favorables a la convivència, al mateix temps que es lluita per la conservació i l'evolució de diversos elements immaterials del patrimoni, com són la glosa en si i la gran varietat de melodies que es faran servir.

- *Aprendre a aprendre:*
 Reconèixer les pròpies capacitats intel·lectuals, emocionals i físiques, adquirir autonomia en l'aprenentatge i aprendre a organitzar i planificar, tant la feina com els discursos. La música i la glosa potencien capacitats i destreses fonamentals per a l'aprenentatge guiat i autònom com són l'atenció, la concentració, la disciplina, la constància i la memòria, al mateix temps que es desenvolupen l'ordre i l'anàlisi.

- *Sentit d'iniciativa i esperit innovador:*
 Adquirir i aplicar valors i actituds personals. Transformar les idees en arguments sòlids i potents. Liderar projectes. La glosa a l'escola desenvolupa la confiança en un mateix, l'empatia, l'esperit de superació, les habilitats per al diàleg i la cooperació; així com, l'organització del temps.

- *Competència matemàtica i competències bàsiques en ciències socials:*
 Aplicar el mètode científic a la creació: Mètrica i estrofisme. Conscienciar sobre els recursos naturals i de la conservació del medi ambient. Valorar de manera crítica l'impacte de les activitats humanes sobre el medi físic.

CRITERIS D'AVUACIÓ

Per a avaluar aquest projecte, que tindrà, aproximadament un terç del pes de la nota trimestral de l'assignatura, s'estableixen una sèrie de criteris, que poden ser variables segons la tipologia del grup classe, amb les adaptacions curriculars que calguin per als alumnes NESE:

- Interpreta les gloses escrites o improvisades utilitzant les tècniques bàsiques de la veu i del moviment.
- Crea gloses pròpies fent ús dels elements bàsics de promoció i valoració crítica de la realitat i l'expressió de les emocions.
- Coneix, respecta i valora la glosa com a part del patrimoni immaterial i la pot transmetre a l'entorn proper i a les xarxes socials.
- Participa activament de la creació i desenvolupament de la lliga de debat en glosa a través del treball grupal i individual, tot fomentant la mirada crítica a la societat i la llibertat d'expressió.
- Publica un vídeo individual glosant, al Classroom de l'assignatura, editat i amb el format adequat per la seva distribució i promoció a les xarxes del centre.
- Entén i posa en pràctica les habilitats i actituds necessàries per al treball cooperatiu per tal de dur a terme un projecte.
- Elabora i estructura un discurs propi mitjançant les tècniques adquirides i és capaç de refutar arguments de manera ràpida i efectiva.
- Dialoga i escolta els altres de forma respectuosa i aprèn a acceptar l'error com una part intrínseca de la vida
- Interpreta diverses tonades

ASPECTES METODOLÒGICS

Es planteja tot el projecte amb la metodologia d'aprenentatge basat en problemes, el repte final del qual és participar d'una lliga de debat en glosa que aspira a ser comuna i unificada entre tots els centres que adoptin el projecte.

Però aquesta ABP es combinarà amb la recerca d'informació a partir de les TIC i amb dinàmiques i estructures cooperatives, i també algunes classes magistrals.

CRONOLOGIA

Aquest primer trimestre del curs 2021-22 té 14 setmanes i mitja, però en farem servir 12 per al projecte, invertint-hi dues hores setmanals, a poder ser, que vagin seguides.

A continuació presentam un esquema aproximat de les activitats que es realitzaran en aquestes 24 sessions, tot i que no hi assignam una data ni una durada concreta, ja que segons el desenvolupament del projecte ens deturarem més en uns aspectes que en uns altres.

Per a desenvolupar el projecte és necessari que almenys un dels tres professors implicats tenguin un domini bo de la glosa. També es requerirà, en dues ocasions, la visita d'almenys un altre glosador de l'Associació corresponent al territori.

Tot i així podríem estimar una divisió cronològica de les activitats en diverses parts: introducció i aprofundiment a la glosa, pràctiques de glosa, introducció al debat, aplicació de la glosa al debat i, finalment, organització i execució del concurs de debat, que aspirarà, segons la participació d'altres centres, a convertir-se en una lliga escolar de debat versat.

ACTIVITAT	GRUP	INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ	MATERIAL ESPECÍFIC¹⁶
1. Presentació del projecte	Grup gran		
2. KPSI sobre la glosa	Individual	KPSI	
3. Visualització del documental "Glosadors"	Gran grup		Documental "Glosadors"
4. Qüestionari a partir del documental	Individual	Formulari de Google	
5. Glosa 1: La Rima	Grup reduït		Eduglosa
6. Glosa 2: La mètrica	Grup reduït		Eduglosa
7. Glosa 3: La melodia	Grup reduït	Vídeo "Glosa 1"	Eduglosa
8. Recerca: Glosadors i glosadores	Grup reduït	Infografia i Diana	
9. Performance a l'aula: visita dels glosadors a l'institut.	Gran Grup		
9.1. Recerca: Glosadors i Glosadores	Grup reduït	Infografia i Diana	

¹⁶ Sempre es comptarà amb la pissarra digital i el Chromebook. També amb la llibreta i el bolígraf.

10. Glosa Escrita: L'argumentació	Individual	Rúbrica	
11. Glosa 3: La melodia, elaboram una llista de melodies glosables	Grup reduït	Checklist	
12. Glosa 2: La mètrica: Blackout heptasíl·lab a partir de les notícies del diari.	Individual	Rúbrica	Diaris en català i en paper.
13. Glosa 1: La rima: Elaboram un diccionari de rima!	Grups reduïts	Autoavaluació	
14. Llegim el diari 1: Comentam les notícies i en cream una opinió mitjançant la tertúlia a classe.	Gran grup		Diari digital o en paper.
15. Llegim el diari 2: Refutem els articles d'opinió.	Grups reduïts	Coavaluació	Articles d'opinió en català de temàtica social
16. Dinàmica de glosa: Desenvolupam titulars de notícies	Individual	Rúbrica per avaluar quartetes	Diari del dia
17. Exercici de TIC: Enregistram les gloses de desenvolupament de titulars i les penjam al	Individual	Checklist	

Classroom per fer difusió de la lliga de debat.			
18. Dinàmica de glosa: Assumim un rol i el jugam	Parelles	Autoavaluació	
19. El debat: En què consisteix?	Gran grup	Kahoot	
20. El debat: Preparem-lo!	Grups reduïts	Autoavaluació	
21. Performance a l'aula: Proposam el debat als glosadors.	Gran grup		
22. Dinàmica de glosa: Perdem la por de parlar en públic	Gran grup	Autoavaluació	
23. Glosa Escrita: L'argumentari	Individual		
24. Difusió: Cream un anunci publicitant el concurs	Grups reduïts	Rúbrica	Xarxes socials del centre
25. Activitat final: Concurs de debat	Parelles	Rúbrica	Escenari, equip de so i de llum

DESENVOLUPAMENT DE LES ACTIVITATS

1. PRESENTACIÓ DEL PROJECTE

En aquesta sessió en grup gran, els tres professors implicats en el projecte explicaran passa per passa en què consistirà MOT DE DEBAT. S'intentarà fer a la sala d'actes o en un lloc prou ampli, igual que totes les activitats que impliquin

grups, a fi de brindar la màxima mobilitat a l'alumnat. En aquesta primera sessió no s'incidirà gaire en el procés, s'explicarà que tothom rebrà les eines per a improvisar i per participar activament d'un debat i es farà incís en la competició i la col·laboració entre alumnes, per tal d'anar despertant-los l'interès.

2. KPSI SOBRE LA GLOSA I EL DEBAT

El terme KPSI prové de les sigles angleses *Knowledge and Prior Study Inventory* i és una eina d'avaluació inicial, un qüestionari que permet efectuar una avaluació ràpida i senzilla sobre allò que l'alumnat coneix prèviament del contingut que s'ha de treballar en una unitat didàctica o, en aquest cas, projecte. Hi sol haver quatre nivells de resposta a una pregunta de l'estil de "Què en saps de..." o similar, que són: 1) No ho sé. 2) Em sona. 3) Ho sé però no ho sé explicar i 4) Ho podria explicar als meus companys.

Per a aquesta activitat, partirem de preguntes molt bàsiques:

- a) Saps què és una rima?
- b) Saps què és un vers?
- c) Saps què és la mètrica?
- d) Saps què implica improvisar?
- e) Coneixes mostres d'improvisació?
- f) La improvisació pot tenir cap utilitat a l'institut?
- g) Saps què és un debat?
- h) Sabries dir quina finalitat té un debat?
- i) Quins personatges hi intervenen?
- j) Seria possible establir un debat en glosa?

3. VISUALITZACIÓ DEL DOCUMENTAL "GLOSADORS"

El documental 'Glosadors', de Jaume Fargas i Roser Teixidó, de Taller de Cinema, ens apropa a la cançó improvisada des de la seva vessant més lúdica i popular, mentre ens mostra el procés d'aprenentatge en un grup d'adolescents.

Descobrirem els seus orígens, la seva funció, les reaccions que provoca, els avantatges de la seva pràctica, els llocs on es desenvolupa o per què s'està convertint en un fenomen que creix any rere any.

En aquesta sessió veurem la versió per a televisió d'aquest documental, que dura 52 minuts, en gran grup. El vídeo està disponible de forma gratuïta a YouTube.¹⁷

4. QÜESTIONARI DE GOOGLE SOBRE EL DOCUMENTAL "GLOSADORS"

Al Google Classroom del projecte hi haurà una sèrie de preguntes en un Google Forms sobre el documental que haurem vist a la sessió anterior.

5. GLOSA 1: LA RIMA

La rima és un dels elements clau de la glosa i, treballar-la ens obre un ventall de possibilitats per a construir allò que volem dir, el missatge que volem donar, una base per a estructurar les idees i una possibilitat d'ampliar el nostre vocabulari. La necessitat de cercar rimes per eixamplar el contingut d'allò que volem dir ens acosta a un lèxic que no ens és familiar, en principi, augmentant la competència lingüística.

Començarem la sessió amb una part de teoria, en la qual s'explicarà, de manera fàcil i entenedora en què consisteix aquest fenomen fonètic, el fet que dues paraules sonin igual en les seves terminacions. Una mica d'història de la rima en català, des dels trobadors a Lull, d'Ausiàs March a Verdaguer, de Riba a Costa i d'Alcover a Terron. (Durada, 20 minuts)

A continuació, en gran grup, es faran rodes de rima: el professor donarà una terminació al grup-classe i l'alumnat, d'un en un, haurà de dir una paraula que

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=PU6HZp0EKpo> (Consultat dia 5/6/22)

acabi amb aquest final, tenint en compte que l'ortografia no influeix en la rima. Si el professor diu "color", sortiran paraules com "pintor", "escriptor", "glosador", però també "sermó", "cançó", "sessió". (Durada, 15 minuts)

En acabar l'activitat es dividirà la classe en dos o tres grups, segons vegem, per a fer una altra activitat, les rimes acaramullades. Aquest exercici parteix de la dinàmica infantil de presentacions, en què un nin diu el seu nom i el següent el repeteix i hi afegeix el seu, el tercer repeteix els dos anteriors i hi afegeix el seu propi, i així successivament. En els jocs de rima, però, no serà amb noms propis, en principi. Si el primer diu "dia", el segon pot dir "dia, poesia", el tercer, "dia, poesia, fantasia" i el quart "dia, poesia, fantasia, sangria". La idea és que siguin entre set i deu persones per grup i que acabin la volta sencera. En haver-ho fet, es pot canviar la terminació i començar per un altre alumne.

L'objectiu d'aquesta activitat és el d'assimilar paraules rima, sedimentar-les en el vocabulari de cada un i treballar la memòria a curt termini. (Durada aproximada, 15 minuts)

Els darrers 5 minuts de classe el professor pot plantejar que hi ha rimes difícils, que només tenen una o dues paraules que acabin igual. En aquest sentit, pot proposar-ne un parell a la classe, a veure si algú hi troba solució. Algun exemple d'aquestes paraules són "Brúixola→Esdrúxiola", "Difícil→Míssil", "Fàcil→Gràcil" o "Límit→Tímid". Si no hi hagués temps de fer-ho a classe, es pot demanar que ho cerquin a casa, ja que més endavant veuran la importància de tirar bé la rima que necessitam.

6. GLOSA 2: LA MÈTRICA

Si la rima és un pilar fonamental de la glosa, la mètrica n'és un altre. En aquesta sessió s'explicarà una introducció a la mètrica heptasíl·laba, la que és pròpia de la parla oral en llengua catalana. Treballar aquest tipus de vers, tancat, hermètic, és crear un motlo on encabir les idees. Construir una frase en un heptasíl·lab, o en dos, que és el més corrent, atorga a l'oració una rotunditat i concreció molt interessants. De fet, la primera frase d'aquest paràgraf són dos

heptasíl·labs i la segona n'és un. Surten sense fer-ne comptes. Aquesta forma concreta fa que sigui molt més senzill crear versos que no semblin artificials, ja que la pròpia oralitat ens hi mena.

La primera part de la sessió, en gran grup, consistirà a explicar què és la mètrica. Com comptam les síl·labes en català, que és d'una manera diferent de com es fa en castellà. Però només per dir, al final de l'explicació, que els improvisadors no compten les síl·labes, sinó que fan servir el ritme com a base per a construir-hi els versos a sobre. (Durada aproximada, 15 minuts)

Per a contrastar això, el professor demanarà paraules a l'alumnat. És un bon moment per a comprovar si la tasca de la sessió anterior, la de les rimes difícils està feta. Un cop el docent tengui aquestes paraules en farà versos heptasíl·labs: "Fort i potent com un míssil", "Som molt tímid per fer versos" i n'anirà picant el ritme amb les mans. Separant les síl·labes. La idea és que amb aquestes paraules o amb unes altres, cada estudiant faci un vers i el digui acompanyant-lo picant el ritme damunt la taula, o amb les mans, però separant les síl·labes (pe-rò-se-pa-rant-les-síl-la-bes) per constatar que són set (per-cons-ta-tar-que-són-set). D'això cal fer-ne un parell de voltes, així, a poc a poc, ho aniran fent amb més naturalitat. (Durada aproximada, 15 minuts)

Amb el que s'haurà après a la sessió anterior i a l'actual, l'alumnat ja serà capaç, per parelles, de fer una quarteta. Per això, els darrers 25 minuts de la sessió es dedicaran, a que cada parella faci dues quartetes, una per a cada un, que serveixin de presentació, que sempre és necessari tenir-ne alguna. Per a aquesta activitat es podrà fer servir tota l'aula o si es disposa d'un pati a prop, no hi ha cap problema en canviar d'aires. El professorat que hi hagi s'anirà passejant per les taules per tal d'ajudar a quadrar els versos.

En haver fet això, si sobra temps, cada un s'haurà d'aprendre la quarteta de presentació de memòria, si no es pot fer en el temps que sobri, ho poden fer a casa.

7. GLOSA 3: LA MELODIA

Aquesta sessió ha de ser dirigida pel professorat de música que col·labori en el projecte.

Els continguts de l'assignatura de música per a quart d'ESO inclouen, en el primer bloc, d'interpretació i creació, que l'alumnat ha d'aprendre cançons i interpretar-les, de memòria o amb partitura i, com que la riquesa musical dels Països Catalans és immensa, el professor triarà, per a aquesta sessió, dues melodies de quarteta que li semblin oportunes, a poder ser que tinguin tornada o repeticions per a fomentar la participació i col·laboració de tot el grup classe. Un cop seleccionades les dues tonades, en farà arribar la partitura a l'alumnat. Per tal de treballar-les aquella hora. Un parell d'exemples que serveixen per a això són "L'amo de son Carabassa", tradicional menorquina; "Sant Antoni", tradicional Mallorquina, "Garrotin", tradicional de Lleida, o "Corrandes d'en Carolino" tradicional de Folgueroles. (Durada aproximada de l'explicació i de repartir material, 5 minuts)

Com que es tracten de melodies molt senzilles i populars, no suposen gaire dificultat a l'hora d'aprendre-les, per tant, posem per exemple que es tria, com a primera melodia, "L'amo de son Carabassa". El docent de música ensenyarà a cantar la tonada al grup classe, amb les repeticions incloses. Per a fer-ho pot fer servir una de les quartetes originals de la cançó o fer-ne una expressament, que és l'opció recomanada. Ja que és més efectiu aprendre totes les tonades amb la mateixa lletra, per no haver de pensar en el text. (Durada aproximada, 15 minuts)

Un cop tothom hagi après la melodia, en grups de quatre alumnes, sense pressió d'haver-ho de fer davant tothom, cada alumne haurà de cantar la quarteta de presentació que va fer a la sessió anterior. El professorat es passejarà per l'aula ajudant-los amb els dubtes que puguin tenir. (Durada aproximada, 10 minuts)

Una vegada fet això, si ha sortit bé i el professor ho creu oportú, la idea és repetir l'operació amb l'altra tonada que s'hagi preparat durant els 20 minuts següents. Si no ha anat bé, es poden invertir aquests minuts per proposar-los

que facin una quarteta amb la mateixa melodia que ja s'ha treballat. Aquesta però, en comptes de servir per a presentar-se, servirà per a dir alguna cosa que els hagi agradat de la glosa.

Els cinc darrers minuts s'explicarà la tasca d'avaluació d'aquestes tres sessions anomenades "Glosa 1": amb la quarteta de presentació i la segona quarteta que hauran fet (si han tengut temps, si no, s'haurà de fer a casa) apreses de memòria s'hauran de fer un vídeo cantant, amb la melodia que s'hagi preparat a classe, o una de les dues, si és el cas. Aquest vídeo serà penjat al Google Classroom de l'assignatura i avaluat pels tres professors encarregats del projecte amb una rúbrica com aquesta, només marcant la casella que trobin oportuna, a manera d'avaluació formativa.

	Molt bé	Bé	Millorable
Mètrica			
Rima			
Entonació			
Ritme			
Contingut			
Transmissió			

8. RECERCA: GLOSADORS I GLOSADORES

La següent sessió es farà a l'aula d'informàtica o amb el Chromebook, però l'aula d'informàtica sol comptar amb pantalles més grosses, que seran útils per a la tasca en grup.

El docent informarà l'alumnat que durant l'hora de classe, en grups de quatre, fets de manera equilibrada, hauran de cercar informació de dos glosadors, siguin actuals o siguin històrics, per tal de fer-ne una infografia amb alguna glosa seva, algun tret característic i alguna imatge.

Per tal de fer-ho més fàcil, es proporcionarà una llista de noms de glosadors dels tres territoris principals de la poesia oral improvisada en català, Mallorca, Menorca i el Principat, i també es posarà a l'abast de l'alumnat un seguit de títols de Felip Munar que inclouen tècniques de glosat, per una banda, i per altra, noms i entrevistes a glosadors de Mallorca.

- *Manual del bon glosador* (2001). Edit. Documenta Balear
- *Els nostres glosadors. L'art de la paraula i el cant improvisat* (Coord.) (2006). Associació Cultural Es Canonge de Santa Cirga. Consell de Mallorca.
- *Jo vull esser glosador* (2008). Edit. Documenta Balear.
- *Els glosadors de picat a Mallorca* (2015). Col·lecció Es Cantet. Edit. Documenta Balear.
- *La universalitat de la glosa. Gloses mallorquines de picat 1735-2011* (2017). Col·lecció Es Cantet. Edit. Documenta Balear.

Aquesta activitat servirà per a treballar la competència digital, la d'aprendre a aprendre i per a fomentar el treball en equip.

Aquesta activitat quedarà estroncada en sonar el timbre, però es continuarà dues sessions més tard.

9. PERFORMANCE A L'AULA: VISITA DELS GLOSADORS A L'INSTITUT

Si treballem la glosa a classe, és convenient que l'alumnat vegi fins a on pot arribar la paraula improvisada, per això, el centre es posarà en contacte amb l'Associació Cultural Glosadors de Mallorca, Cor de Carxofa o Soca de Mots, segons el territori en què es desenvolupi aquest projecte; per tal que dos membres de l'associació vinguin a fer una mostra de mitja hora d'allò que fan

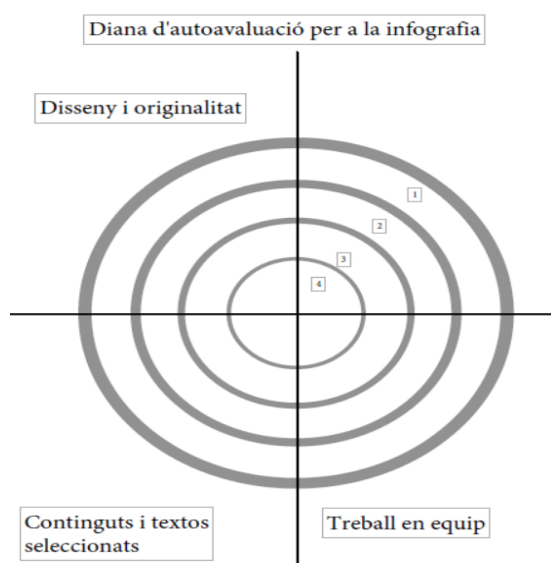
els glosadors. L'alumnat podrà proposar temes, donar paraules als improvisadors i fer preguntes sobre allò que significa ser glosador, durant els 25 minuts restants. Això servirà per a prendre notes per a poder acabar la infografia que s'havia començat la sessió anterior, a la classe següent. O com a tasca a casa, segons es cregui oportú.

Si hem triat que els improvisadors vinguin al centre quan el projecte ja està embastat és per no aconseguir un efecte contrari al que desitjam. Per experiència, hem vist que si començam els tallers improvisant, es pot crear una barrera de por en l'alumnat, que pressuposa que no serà capaç de fer-ho quan li toqui. Per tant, una vegada ja s'han après els patrons de mètrica, rima i melodia que calen per començar a glosar, llavors sí que podem dur els glosadors a l'aula.

9.1. RECERCA: GLOSADORS I GLOSADORES

Aquesta sessió és opcional, ja que es pot demanar que s'acabi la infografia a casa i donar un termini d'una setmana per a entregar-la amb els materials obtinguts durant la visita dels glosadors al centre. En tot cas, si es fa, el professor supervisarà la tasca, també a l'aula d'informàtica i el producte final s'haurà d'entregar en acabar l'hora.

Un cop les infografies entregades, l'alumnat haurà d'autoavaluar-se mitjançant una diana com aquesta:

Així mateix, si el professorat ho creu oportú, també pot marcar la nota que cregui convenient, a més de la de l'alumnat. En aquest cas, si no coincidissin, s'hauria d'arribar a un acord o fer que les dues notes fossin un 50% cada una de la nota total de l'activitat.

10. GLOSA ESCRITA 1: L'ARGUMENTACIÓ

Aquesta sessió es farà en dues parts, la primera, de 25 minuts consistirà a explicar, en gran grup, l'estructura del text argumentatiu, essencial per a les activitats finals del projecte. Per a aquest propòsit es farà servir una projecció i s'entregarà un esquema a l'alumnat.

La següent mitja hora es farà una activitat escrita per parelles. El professor plantejarà una sèrie de dilemes de la vida quotidiana, i cada parella triarà el que més li agradi, si es repeteixen no passa res: Aquests dilemes són els típics de "Platja-Muntanya", "Cola Cao- Nesquik", "Coca-Cola - Pepsi", "Hivern - Estiu", "Nocilla - Nutella", "Mar - Piscina".

La idea és que cada membre de la parella adopti un paper i pensi dos arguments a favor i un en contra d'allò que ha triat, i que redacti quatre quartetes en què exposi aquests arguments amb el següent esquema:

- a) Introducció
- b) Argument a favor
- c) Argument en contra
- d) Argument a favor i conclusió.

Una vegada redactat, s'entregaran al professor que avaluarà les quatre quartetes com a expressió escrita, fent servir una rúbrica, que serà una mica diferent de l'activitat del vídeo que es va entregar després de la sessió 7, ja que no avaluarem el cant, només el contingut i la forma de les quartetes.

ELEMENT	MOLT BÉ	BÉ	MILLORABLE	PES
MÈTRICA				20%
RIMA				20%
INTRODUCCIÓ				20%
ARGUMENTS				20%
ORIGINALITAT				20%
LES PROPIETATS TEXTUALS PODEN BAIXAR LA NOTA FINS A UN 20%				

11. GLOSA 3, LA MELODIA II

A partir d'aquí torna venir un cicle de tres sessions seguides de glosa, en l'ordre invers de l'altra vegada.

En aquesta sessió es crearà una llista conjunta d' Spotify i l'alumnat l'haurà d'anar omplint, durant tota la setmana amb cançons heptasíl·labes. La idea és que cada un aporti una cançó diferent, sigui de l'estil que sigui. Els professors també col·laboraran ampliant la llista. (Durada aproximada, 20 minuts)

Aquesta sessió tindrà una part d'aprendre una melodia nova igual que es va fer en la primera sessió d'aquestes. Durant 15 minuts el professor de música explica i ensenya la tonada i els 10 minuts següents els alumnes la proven.

Els darrers 10 minuts es deixa que cada alumne triï una cançó i l'intenti aprendre pel seu compte amb els auriculars posats. L'objectiu és que en acabar la sessió l'alumne sàpiga tres tonades (1 o 2 de la sessió 7 + 1 o 2 d'aquesta

sessió); però també que puguin comptar amb un magatzem de melodies per a poder-ne anar aprenent a voluntat.

Es passarà una llista de comprovació a l'alumnat que hauran d'omplir amb les tres tonades que sàpiguen; i si en saben més també les hi poden posar. Serà una forma d'avaluació formativa.

12. GLOSA 2. LA MÈTRICA II

Aquesta activitat és un joc de creació literària amb reminiscències del Dadaisme, però popularitzat durant la darrera dècada per Austin Kleon, un escriptor de Texas que va recórrer a aquesta tècnica per pal·liar una sequera d'inspiració.

Parlam del Blackout poetry, una activitat que consisteix a agafar un text prèviament imprès, un article de diari, generalment, i anar-ne seleccionant els fragments que ens puguin interessar per a la creació i tapant-ne amb retolador negre les parts sobreres, per tal de confegir un nou text.

Aquesta obra de creació només tindrà un element de compliment obligat: La mètrica. Tots els versos que es creïn en aquest Blackout han de ser heptasíl·labs. Si no ho són d'una peça, ho hauran de ser per addició de paraules. Ve't aquí un exemple:

—Pel que fa al professorat, hem de desobeir. En èpoques passades ho vam fer; ara també s'ha de fer! Cal resistir! I que els professors es passin al català que els vam ensenyar els grans i que no ens van ensenyar a l'escola durant el franquisme. Pel que fa al govern, cal que desobeeixi. El govern ha de donar-nos suport. També han de reforçar el català a les xarxes i a YouTube, que és el gran punt feble per al jovent. Calen eines en català: el cinema i la cultura en general. I pel que fa a la societat, cal usar la llengua i per damunt de tot, no cedir a canviar-la davant els parlants espanyols; amb amabilitat, però amb fermesa. Per una altra banda, les manifestacions són benvingudes, però són flor d'un dia. O s'agafa el carrer per sempre o no serveix. (Vilaweb) <https://histories.vilaweb.cat/els-mestres-no-es-rendeixen/index.html>

—Pel que fa al professorat hem de desobeir. En èpoques passades ho vam fer; ara també s'ha de fer. Cal resistir! I que els professors es passin al català que els vam ensenyar els grans i que

no ens van ensenyar a l'escola durant el franquisme. Pel que fa al govern, cal que desobeeixi. El govern ha de donar-nos suport. També han de reforçar el català a les xarxes i a YouTube, que és el gran punt feble per al jovent. Calen eines en català: el cinema i la cultura en general. I pel que fa a la societat, cal usar la llengua | per damunt de tot, no cedir a canviar-la davant els parlants espanyols; amb amabilitat, però amb fermesa. Per una altra banda, les manifestacions són benvingudes, però són flor d'un dia. O s'agafa el carrer per sempre o no serveix.

D'aquest fragment d'article trobat a Vilaweb, mitjançant la tècnica del Blackout han sortit aquests versos, com n'haguessin pogut sortir uns altres. A partir d'aquest joc, l'alumnat podrà practicar i sedimentar l'ús de l'heptasíl·lab, no només en l'oralitat sinó també en l'escriptura, com a motlle bàsic de la llengua pròpia.

Així, en aquesta sessió, el professorat repartirà fulls de diari, revista, o articles diversos a cada un dels alumnes, (aquesta sessió és individual) i s'encoratjarà els participants a canviar totalment el sentit de l'article, cercant l'humor, la ironia, la reflexió... És a dir, és interessant que el producte aconseguit no sigui un resum del text original, sinó que cada un hi aportï alguna cosa pròpia.

El text obtingut, ha de tenir deu versos heptasíl·labs, ja que s'avaluarà la mètrica de cada un i l'originalitat del conjunt amb una rúbrica, significant una nota de 0 a 10, que sigui un 80% del total, la construcció d'heptasíl·labs; i un 20% per la qualitat del producte final.

Calcul que explicar l'exercici són 10 minuts, aproximadament i que, per tant, la tasca, que s'ha d'entregar en acabar la classe, pot durar 45 minuts.

13. GLOSA 1: LA RIMA II

L'objectiu d'aquesta sessió serà elaborar, en petit grup, un diccionari de rima, que s'anirà ampliant durant tot el que queda de projecte.

Aquesta activitat es pot fer de dues maneres, en paper o en un full de càlcul del Chromebook. Aquí ens centrarem a fer-ho de forma digital, ja que es tractarà d'una tasca compartida.

Durant els primers deu minuts de la sessió, el professorat explicarà la tasca, la creació del diccionari de rimes i recordarà com funcionen els diccionaris. A partir d'aquí, es crearà una pàgina de full de càlcul per a cada terminació fonètica, que cada alumne haurà d'omplir amb les paraules que sàpiga amb aquella terminació, juntament amb la seva definició, si pot ser, pròpia, al costat del mot.

Òbviament no podem capir totes les terminacions de la llengua, no hi ha temps ni necessitat de fer-ho, però sí que podem partir de les paraules del Blackout poetry de l'activitat anterior. En el cas de l'exemple, la primera paraula és "cal", per tant, crearíem una pàgina que es digués "-al" i hi posaríem el mot en qüestió. Després la pàgina s'hauria d'omplir amb més paraules que acabin igual, tenint en compte sempre que han d'estar ordenades alfabèticament, "animal" i "aval" anirien abans que "cal" i, "perpal" i "ternal", després. El petit grup es pot repartir les terminacions per agilitzar la feina.

Al final de la sessió, s'haurien d'haver col·locat les paraules de la meitat dels versos de l'exercici del Blackout. Però fins a final del projecte s'haurà d'anar ampliant aquest diccionari, una mica cada setmana, per tal de tenir-lo com més complet millor. Es recomana que el professorat tengui accés al document compartit i pugui anar-lo revisant per tal de fer-ne una avaluació continuada. Així i tot, en acabar el projecte, l'alumnat haurà d'autoavaluar-se el diccionari amb un qüestionari de Google.

Aquesta activitat serveix per a ampliar i consolidar el vocabulari de l'alumnat, al mateix temps que es treballen les TIC i la feina en equip.

14. LLEGIM EL DIARI 1: LLEGIM LES NOTÍCIES I EN CREAM UNA OPINIÓ MITJANÇANT EL DIÀLEG I LA TERTÚLIA A CLASSE

Aquesta activitat es farà en gran grup i respondrà als objectius de l'assignatura de Geografia i Història, com per exemple identificar els processos i els mecanismes dels fets polítics, econòmics i culturals i les relacions que s'estableixen entre aquests; dur a terme tasques en grups i participar en debats, comprendre els valors d'un sistema democràtic, etc.

La sessió serà dirigida i moderada pel professor, que, a l'inici de la classe llegirà o farà llegir en veu alta un article del diari que sigui plenament actual (si pot ser del dia mateix, millor), i el projectarà a la pissarra digital per tal de deixar-lo exposat durant tota l'hora.

Una vegada feta la lectura, el docent iniciarà, potser amb una pregunta absurda, una espècie de tertúlia oberta a tot el grup-classe sobre allò que han llegit, a fi que tothom hi pugui dir la seva. La sessió s'ha de desenvolupar d'una manera distesa i oral, encara que és interessant que aquells comentaris més interessants i/o divertits, s'apunten a la pissarra per si en algun moment la conversa s'estronca tenir un punt de partida per tornar a començar. Però també serviran per a l'activitat de la propera sessió.

Per si de cas, convindrà que el docent tengui dos articles preparats, per si un falla o no dona tema suficient.

Aquí no hi haurà cap avaluació, només es valorarà la participació activa, el respecte pel torn de paraula, etc.

15. LLEGIM EL DIARI 2: REFUTAM ELS ARTICLES D'OPINIÓ.

Aquesta activitat és una mena de continuació de l'anterior, que consistirà a agafar un dels articles treballats a l'activitat 14 i recuperar les anotacions a la pissarra: Arguments i comentaris a favor i en contra. (Durada aproximada, 10 minuts)

La segona part de la sessió, en petits grups, consistirà a llegir un nou article, i trobar-hi els pros i els contres. (Durada aproximada, 15 minuts)

A continuació cada grup cercarà la manera d'anul·lar tots els pros i contres que hagin trobat a l'article. Per exemple, si hi ha un article que diu que el turisme de masses és bo per la quantitat de llocs de feina que genera, es pot anul·lar aquest punt al·ludint a la destrucció del territori, i a l'inrevés. (Durada aproximada, 15 minuts)

El darrer quart d'hora serà per treballar l'absurd, l'alumnat s'haurà d'inventar maneres de rebatre arguments emprant les idees més absurdes que pugui aconseguir. Això és útil en la glosa per a cercar moments d'humor per distendre l'ambient, també per tal d'ajudar a conrre els elements de la ironia, el sarcasme, la hipèrbole, tots ells claus en l'oralitat.

Aquesta activitat serveix, també, per a fer veure que tot és susceptible de generar debat i què, al món, qualsevol cosa amb una mica de picardia és més bona de dur, i sempre hi podem trobar un fil per estirar.

Aprofitarem aquesta sessió per passar una rúbrica de coavaluació de feines en grup per valorar si els petits grups que s'han anat fent serveixen o si s'estimarien més canviar-los.

16. DINÀMICA DE GLOSA: DESENVOLUPAM ELS TITULARS DEL DIARI

Ara que haurem vist com podem tractar la informació de forma oral, cercant arguments, contraarguments i rebatent-los, tant de manera seriosa com amb humor, ha arribat el moment de dedicar una sessió a crear contingut. A la glosa d'opinió.

Si antigament una de les funcions dels improvisadors era la de transmetre notícies d'un poble a un altre, avui, aquesta tasca és totalment innecessària, ja que amb un clic podem saber què passa a l'altre cap de món, per això, la transcripció de la informació no ens interessa gaire, en llegir una glosa d'actualitat, però sí que ens serveix veure la reflexió sobre la qüestió que fa el glosador, l'alumnat, en aquest cas.

Per això, en aquesta sessió, el professor brindarà una sèrie de titulars del diari a la classe, alguns d'ells han de ser ambigus, d'altres han de ser de mitjans oposats, que tractin les notícies de maneres diferents. Amb tres o quatre n'hi haurà prou per així deixar temps a l'alumnat de llegir o de cantar les seves creacions a davant la classe. El professorat també haurà de fer aquest exercici per a mostra al principi de la sessió. (Calcul una durada de 10 minuts

d'explicació, de 25 per a crear les 4 quartetes i de 20 minuts per a que tothom en canti almenys dues, de les que estigui més content)

17. EXERCICI DE TIC: ENREGISTRAM LES GLOSES I LES PENJAM AL CLASSROOM PER FER DIFUSIÓ DE LA LLIGA DE DEBAT

Aquesta activitat es planteja una mica en consonància amb la que es va fer quan es va acabar el bloc de GLOSA 1, de fet, s'emprarà la mateixa rúbrica amb què es va avaluar el vídeo anterior:

	Molt bé	Bé	Millorable
Mètrica			
Rima			
Entonació			
Ritme			
Contingut			
Transmissió			

A partir de l'activitat anterior i amb els coneixements de tractament de notícies adquirits a les sessions que precedeixen aquesta, l'alumnat s'haurà de gravar tres quartetes desenvolupant un titular que els donaran els professors: "L'alumnat de 4t d'ESO de l'IES..... participarà del concurs de debat en glosa tal dia a tal lloc". S'informarà que la darrera quarteta ha de ser una convidada al públic a assistir-hi. (Durada aproximada, 25 minuts)

Aquesta sessió serà lliure, en grup o individualment, es podrà fer pel pati del centre, a l'aire lliure i l'alumnat podrà disposar dels telèfons mòbils per tal

d'enregistrar-se. Si es fa en grup, cal tenir en compte que cada alumne ha de presentar el vídeo cantant les tres quartetes al Classroom per a ser avaluades.

Aquí hi ha un parèntesi interessant a fer. Els vídeos seran en un format apte per a ser penjats a les xarxes socials per a publicitar l'acte final del projecte. Però cal tenir en compte que es tractarà de menors d'edat i que, per tant, necessitarem el permís de les famílies i de l'alumnat a l'hora de fer-ne difusió. En cas que el centre no ho consideri oportú, es pot considerar emprar-ne només les veus acompanyant unes imatges, o no fer-ne difusió visual. Fins i tot es pot contemplar l'opció, en darrer extrem, de fer l'activitat final a porta tancada, en horari lectiu, però no té gaire sentit, així.

18. DINÀMICA DE GLOSA: ASSUMIM UN ROL I JUGAM

Per a fer aquesta activitat, ja de les darreres que farem en el projecte, l'alumnat es disposarà per parelles repartides per tot l'espai de què disposem. És interessant que, per aquesta sessió, puguem accedir a la sala d'actes, al gimnàs o al pati, com més amples millor.

Tot d'una en començar la sessió, el professorat haurà repartit l'espai en 10 àrees i, a cada una, hi haurà posat un paper que tindrà dos rols (un per persona) escrits. Tant es pot triar posar deu parelles de rols diferents com cinc i repetir-les. Dependrà de la creativitat del professorat.

Cada parella d'alumnes es col·locarà en una àrea i quan el docent els doni permís, podran agafar el paper, repartir-se els rols i, en quartetes, assumir el rol i discutir entre ells. (Durada aproximada, 15 minuts).

Per a glosar cada rol, cada parella tindrà més o menys 7 minuts, abans que el professor digui "Canvi". Aquest canvi implica que un dels membres de la parella rodarà a la dreta i l'altre a l'esquerra, sempre en la mateixa direcció a fi de no repetir ni rol ni parella. Si es calcula entre 7 i 8 minuts, cada alumne podrà fer cinc personatges diferents.

Les melodies que es faran servir seran lliures i les temàtiques poden venir donades o no, moltes vegades els personatges ja duen implícit el tema a tractar.

Si han de glosar Cristiano Ronaldo i Messi, difícilment parlaran de física nuclear. Altres parelles possibles són Harry Potter - Voldemort; Beethoven - Cantant de Reggaeton que estigui de moda en aquell moment. També hi pot haver rols que siguin: A) Has suspès matemàtiques i vas a revisar l'examen perquè creus que et mereixies aprovar. B) Tu ets la professora de matemàtiques i saps que ve A), però que no n'ha fotut ni brot en tot el curs.

Quan la sessió acabi, l'alumnat trobarà un qüestionari d'autoavaluació al Google Classroom per a veure com ha anat la sessió.

El paper del professorat serà passejar-se per l'espai en què es faci la sessió i observar, a no ser que hi hagi un nombre imparell d'alumnes. En aquest cas, també haurà de jugar, com si fos un alumne més.

19. EL DEBAT 1: EN QUÈ CONSISTEIX?

Aquesta sessió consisteix en una part de classe magistral en què es recuperaran les darreres preguntes del KPSI de la segona sessió:

- k) Saps què és un debat?
- l) Sabries dir quina finalitat té un debat?
- m) Quins personatges hi intervenen?
- n) Seria possible establir un debat en glosa?

Es pot realitzar a l'aula del grup-classe i, amb l'ajuda de les projeccions pertinents, el professorat explicarà els punts k), l) i m) partint dels títols d'aquestes preguntes i de converses amb el gran grup. (Durada aproximada, 30 minuts)

A continuació es projectarà un Kahoot a la pissarra, que individualment, hauran de respondre al Chromebook, amb preguntes sobre allò que s'ha tractat

a la sessió. Aquest joc servirà per a tenir una nota més del projecte. (Durada aproximada, 15 minuts)

Per acabar la sessió es reformularà a l'aire la pregunta n). Per acabar amb la reflexió que sí que és possible un debat en glosa, com es va veure a la sessió que varen fer els glosadors al centre i com es va veure al documental "Glosadors". (Durada aproximada, 10 minuts)

20. EL DEBAT 2: PREPAREM-LO

Per a desenvolupar aquesta sessió tornarem a recórrer als grups reduïts, de cinc o sis alumnes, també és interessant aconseguir un espai ampli. Quan hi haurà els grups fets, es repartirà un tema a cada grup. Poden ser temes banals, però millor si tenen una mica de substància per tractar. Poden ser temes d'actualitat o no, això queda a elecció del professorat, que plantejarà la temàtica del debat segons vegi l'alumnat, segons les seves motivacions i interessos.

Dins cada petit grup, es formaran dues parelles que assumiran els rols a favor i en contra, i l'alumne restant, si el grup és de cinc, o la parella, si són sis, faran de moderadors, gestionaran els torns de paraula i les intervencions de cada grup. Aquesta vegada en prosa. Cada parella tindrà cinc minuts per preparar arguments. Després hi haurà un quart d'hora per a debatre, pròpiament. (Durada d'aquesta part, 20 minuts)

En aquest temps, el professorat es passejarà per l'espai per observar com va l'activitat.

Els vint minuts següents es repetirà el procés anterior, però pensant que els que han fet de moderadors han de debatre, també.

Una vegada que s'acabi aquest període de temps, es demanarà a l'alumnat que redacti, durant el quart d'hora que queda, mig full d'autoavaluació, a mà, en què expliqui com li ha anat, com s'ha sentit, què ha après, etc.

21. PERFORMANCE A L'AULA. PROPOSAM EL DEBAT ALS GLOSADORS.

Per aquesta classe es tornarà a convocar els improvisadors que ja varen venir a la sessió 9, que ja estaran informats de com es desenvolupa el projecte i de com ha avançat.

Els primers vint minuts de classe, intentarem que l'alumnat interaccioni amb els glosadors, que demanin els dubtes que tenguin o que intentin fer-los qualche glosa, encara que sigui a partir de les que ja han fet durant les sessions anteriors.

Després, l'alumnat es dedicarà a plantejar temàtiques, partint de les que varen veure la sessió anterior, per exemple, o afegint-ne de collita pròpia. Els improvisadors faran una mostra de debat a partir d'allò que els estudiants els diguin fins al final de la sessió. Així hauran vist un cas pràctic en directe de com es du a terme un debat en vers de manera improvisada i no tocarà haver-hi cap problema a l'hora de fer-ho ells.

Per a aquesta sessió no hi haurà cap mena d'avaluació ni cap suport tecnològic. Només la llengua i l'enginy.

22. DINÀMICA DE GLOSA: PERDEM LA POR DE PARLAR EN PÚBLIC.

Aquesta sessió té com a objectiu la pèrdua de por a l'hora de parlar davant la gent. Es plantejarà com una Flipped Classroom en la qual l'alumnat haurà de visionar una sèrie de vídeos de la Universitat Pompeu Fabra anomenats Oralitat. De manera individual i amb els auriculars, amb el Chromebook miraran els vídeos per tal de després posar en pràctica allò que han après. (Durada aproximada, 30 minuts)¹⁸.

Després d'això, d'un en un, hauran de sortir a davant la classe a fer una glosa, a cantar-la. Serveix la de presentació, però també se la poden inventar. La idea és que a través dels vídeos hagin pogut assimilar les tècniques per controlar els

¹⁸ <https://oralitat.upf.edu/apren-a-parlar-en-public/> (Consultat dia 5/6/22)

nirvis, els moviments excessius i la por a l'hora de cantar davant els companys o davant qui sigui. Els professors podran donar els consells que considerin oportuns després de cada intervenció. (Durada aproximada, 25 minuts).

Després d'això es demanarà a l'alumnat que redactin un altre mig full d'autoavaluació, per tal d'explicar com han viscut el procés i la sensació que els produeix parlar a davant la gent.

23. GLOSA ESCRITA 2: L'ARGUMENTARI

La tasca final, el concurs de debat, ja s'acosta, per tant, ha arribat el moment que s'exposin els temes que sortiran el dia en qüestió. En aquesta sessió, que es pot fer a l'aula d'informàtica, s'anunciaran les temàtiques, així com els components de cada parella per al debat. Una vegada hi hagi un ordinador per parella, es dedicarà tota la classe a que les parelles creïn l'argumentari, amb tots els arguments, tant seriosos com absurds i contraarguments que puguin trobar. Aquest document que faran s'entregarà a Classroom en acabar la sessió, per tal que el professorat hi pugui fer un control, tot i que serà editable fins el dia mateix del debat.

Per altra banda, com que les parelles seran fetes pel professorat, es donarà el temps que dura la sessió per a fer canvis, si hi ha cap problema, encara que la decisió última no pertoca a l'alumnat, sinó als docents.

Els darrers cinc minuts de classe es realitzarà un sorteig públic, si pot ser amb bolletes com al futbol, per crear més expectació; per a veure quina parella debatrà contra quina.

24. DIFUSIÓ: CREAM UN ANUNCI PUBLICITANT EL CONCURS I FEIM EL DECORAT DE L'ESCENARI

Aquesta penúltima hora de projecte serà dedicada a fer-ne difusió. Tant amb els vídeos que es varen generar a la sessió número 17 com amb els que puguin

gravar durant l'hora en qüestió, s'han d'elaborar, amb total llibertat de grups, de comissions i de materials (mentre que estiguin disponibles al centre o els hagin duit de casa) tres elements per a la promoció de l'acte.

- Un vídeo promocional, en què l'alumnat convidi tothom a assistir-hi.
- Un cartell, per a poder penjar a l'institut i pel poble, anunciant el lloc i l'hora.
- Un decorat d'escenari, que pot estar basat en una de les temàtiques a debatre, per exemple.

L'objectiu és treballar l'autonomia del grup i fomentar la seva capacitat d'entesa i de feina en equip, sense rebre indicacions de cap docent, tot i que, una vegada acabada la sessió, els tres professors que coordinen el projecte avaluaran el resultat dels tres productes amb una rúbrica senzilla, i la qualificació serà la mateixa per a tota la classe.

VÍDEO/ CARTELL/ ESCENARI	Molt	Prou	Vaja
És original?			
Compleix la seva funció?			
Quins aspectes podríem millorar?			

25. ACTIVITAT FINAL, CONCURS DE DEBAT.

Aquest és l'objectiu final del projecte. Quan els alumnes hagin après a debatre i a glosar seguint els objectius proposats, de manera aleatòria es crearan parelles i es farà públic al grup-classe qui debatrà contra qui.

El jurat seran els tres professors que han desenvolupat el projecte i avaluaran l'alumnat amb la rúbrica de glosa que ja hem vist abans: El de català se centrarà en aspectes formals, el de música en aspectes de presentació, afinació i cant, i el de socials el discurs en si mateix.

A continuació, els professors proposaran la meitat de temes del nombre de parelles que hi hagi. És a dir, si hi ha 24 alumnes, sortiran 12 parelles i, per tant, hi haurà 6 temes d'actualitat. Les parelles tendran una setmana de temps per a preparar els sis temes amb arguments i contra arguments per tal de, en el moment de començar el debat, treure un paperet amb el tema, de manera aleatòria i a quin grup li toca estar a favor i a quin en contra. També se sortejarà qui comença i quina de les melodies treballades a classe toca fer servir.

El debat consistirà en quatre rondes, per tal que tots comencin una vegada, i cada alumne haurà de fer una quarteta a cada ronda responent l'anterior.

Les quatre parelles més ben puntuades passaran a una segona volta, en la qual es reciclaran dos dels temes a debatre, sempre evitant els que ja han cantat. El format serà igual que abans, encara que la nota ja estarà posada. Quatre rondes amb la tonada sortejada. La diferència és que aquesta vegada serà el públic qui voti a mà alçada quines dues parelles passen a la final, en la qual hauran de debatre un tema sorpresa que tendran 20 minuts per a preparar.

CONCLUSIÓ

Aquesta proposta de glosa a l'escola, el projecte MOT DE DEBAT és, en primera instància, un projecte destinat a potenciar i fomentar l'ús social de la llengua catalana a l'escola i, per extensió, fora d'aquest àmbit. Però també pretén reforçar l'autoestima dels adolescents, crear-los seguretat en ells mateixos i treballar les competències bàsiques necessàries per a desenvolupar-se com a adults crítics i conscients de la societat; al mateix temps que es relacionen de manera sana, empàtica i no discriminatòria amb els companys de classe.

En segon terme pretén generar una estima cap a la cultura pròpia, cap al patrimoni immaterial que és la glosa i entendre que la paraula és el millor sistema de resolució de conflictes que hi pot haver.

Òbviament, aquesta proposta que us present avui només és un esborrany fet des de fora de l'aula, és un model que és totalment susceptible de ser adaptat en funció dels tipus de grup-classe que hi puguin participar, també en funció del territori en què ens trobem, ho farem d'una manera o d'una altra. Perquè qualsevol cosa en aquesta vida pot ser adaptada i variada en funció del context, i no en parlem si es tracta d'improvisació.

Les conclusions, però, només les podem treure quan aquest projecte sigui una realitat.

REFERÈNCIES

- Camps i Mercadal, Francesc (1908): “Glosas” dins *Revista de Menorca*, Tom III, Quadern IV, Juny. Pàg 212-213
- CASALS IBÀÑEZ, Albert (2010). *Corrandescola. Proposta didàctica per treballar la glosa a primària*. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Cor de Carxofa: “Per què glosar?": <http://www.eduglosa.cat/la-glosa/per-que-glosar/> (consultat dia 15/03/22)
- Cor de Carxofa: “Què és la glosa?” En línia a <http://www.eduglosa.cat/la-glosa/que-es-la-glosa/> (Consultat dia 15/03/22)
- Díaz Pimienta, Alexis (2014) *Método Pimienta para la enseñanza de la improvisación poética*. Almeria: Scripta Manent Ediciones.
- Garzia, Joxerra; Sarasua, Jon i Egaña Andoni (2001): *El arte del bertsolarismo. Realidad y claves de la improvisación oral vasca*. Donostia: Bertsozale Elkarte.
- Ginard Bauçà, Rafel (1966-1975): *Cançoner popular de Mallorca*. Palma: Editorial Moll.
- Parpal i Marquès, Cosme (1906): “Poesia Popular Menorquina”. Dins Joan Veny i Àngels Massip (2011): *Scripta Menorquina*. Barcelona-Maó: IEC.
- Moll Pelegrí, Ismael (2015) TFM inèdit. UIB
- Munar Munar, Felip (2008): *Jo vull esser glosador*. Palma: Edicions Documenta Balear
- Xurí, Mateu (2019): “Creació (epíleg)”. Dins Miquel Àngel Adrover: *Ara he vist passar una mèrlera*. Calonge: Adia Edicions. 2019. Pàgs. 69-83.

BIBLIOGRAFIA

- Adrover Perelló, Miquel Àngel (2020): TFG: "Què pensen els glosadors. Introducció a la dècima i als peus forçats dels glosadors de Mallorca". UIB
- Bertsozale Elkarte (2020): 1800 personas formándose y disfrutando del bertsolarismo. En línia a <https://www.bertsozale.eus/es/noticias/1-800-personas-formandose-y-disfrutando-del-bertsolarismo> (8/02/22)
- Munar Munar, Felip (2001) *Manual del bon glosador*. Edit. Documenta Balear
- Munar Munar, Felip (2006) *Els nostres glosadors. L'art de la paraula i el cant improvisat* (Coord.). Associació Cultural Es Canonge de Santa Cirga. Consell de Mallorca.
- Munar Munar, Felip (2015) *Els glosadors de picat a Mallorca*. Col·lecció Es Cantet. Edit. Documenta Balear.
- Munar Munar, Felip (2017) *La universalitat de la glosa. Gloses mallorquines de picat 1735-2011*. Col·lecció Es Cantet. Edit. Documenta Balear.
- Riera Picó, Pau (2020) TFM *Glosa, Glosades i Glosadors. Proposta per a l'inventari de Patrimoni Cultural Immateral de Mallorca*. UIB
- Servera Matamalas, Maribel (2019): "Jo vull ser glosador". *Cent per Cent* 21/03/2019. En línia a <http://www.centpercent.cat/jo-vull-ser-glosador/> (Consultat dia 15/03/21)

ANNEX 1: JOCS DE RIMA¹⁹

- Roda de rimes: el professor posa una terminació i l'alumnat ha de trobar paraules que hi rimin. Prioritàriament s'ha de mirar de fer-ho amb una roda on cada nin intervengui en el seu torn. Es pot fer en gran grup. En els estadis inicials amb terminacions fàcils.
- Pluja de rimes: (similar a l'anterior però per fer amb rimes més difícils) El professor diu una paraula i qui en trobi una rima la diu, (igual que en l'exercici de rimes úniques). Es tracta de desenvolupar una terminació complexa entre tots.
- Paraules relacionades: Per fer en grups petits, de dos o tres alumnes. Han d'anar dient una paraula cada un, per ordre, a partir de la paraula anterior, relacionada d'alguna manera. Es tracta de dir-la el més ràpid possible, sense pensar gaire. Exemple. Peu-sabata-calçetí-calçons-cremallera-botó vermell-color-gris-negre-dol-mort-vida. No es tracta de dir paraules relacionades totes entre elles, sinó relacionades amb la darrera que s'ha dit. Objectius o aplicacions: desinhibició, creació d'un ambient distès i agradable. Es pot fer servir com a escalfament. Ens pot ser útil per explicar que amb les gloses és el mateix a una altra escala, així com aquí una paraula ens du a una altra, quan glosem una idea ens durà a una altra.
- Rima-camp semàntic: es pot fer en gran grup o en grups reduïts, cada alumne ha de dir una paraula quan sigui el seu torn, i la consigna és l'alternança rima-camp semàntic: un alumne diu una paraula, el següent una paraula que hi rimi, el següent una del camp semàntic de la darrera, el següent una que rimi amb la darrera. Exemple: patata-sabata-peu-

¹⁹ Aquests exercicis dels tres annexos són habituals entre els que proposen els GdM en els seus tallers a centres educatius. Concretament, són extrets d'un material inèdit de Mateu Xurí i Maribel Servera.

trofeu-medalla-calla-silenci-paciència. Treballar tota casta de terminacions, descobrir terminacions sense paraules rima.

- Rimes acaramullades: a partir d'una terminació afegeix una paraula nova cada alumne després de repetir per ordre totes les que s'han dites fins aleshores. Per exemple: sol, sol-mussol, sol-mussol, caragol, sol-mussol-caragol-betzol. Objectius: treballar la memòria i l'assimilació de paraules rima. Es pot fer dividint la classe amb dos grans grups, de d'entre deu i dotze alumnes. L'objectiu és acabar la volta sencera. A cada volta canviem la terminació i comença algú altre.
- Rimes impossibles: es pot fer com a tasca a casa, cada alumne ha de cercar una paraula que cregui que no tengui cap rima. S'exposen a classe i es comprova si en té o no, a veure si els altres en troben alguna.
- Rimes úniques: (hi ha terminacions que només tenen dues o tres paraules). El professor va dient paraules d'aquest llistat a veure qui és capaç de trobar-hi una paraula que hi rimi. L'objectiu és entre tota la classe arribar a completar el llistat. Les que no s'aconsegueixin poder ser tasca pel següent dia, a veure si algú a casa és capaç de resoldre l'enigma. Si no s'aconsegueixen el professor les pot dir, si són desconegudes pels nins, aprofitar per explicar el significat.
- Rimes relacionades: (per fer només amb terminacions molt fàcils) Cada alumne diu una paraula relacionada a l'anterior però que a més hi rimi. Es pot fer amb la -a amb la -o amb -at/ada. I s'ha de fer amb grups molt petits, de tres o quatre, perquè les rodes seran curtes.
- Rimes temàtiques: (per fer només amb terminacions molt fàcils, sobretot la -à). El professor proposa un tema, bastant obert, i els alumnes han de trobar paraules relacionades amb aquest tema de la terminació

determinada. Per exemple paraules relacionades amb 'la mar' que acabin amb -ar.

- Combat de rimes: el professor posa una terminació una mica complicada. D'acord amb l'ordre establert cada alumne ha de dir una paraula amb aquesta terminació. Qui no en sàpiga cap o la repeteixi, perd i s'elimina. Es pot fer en gran grup o en grups més reduïts perquè els eliminats no hagin d'estar tant de temps sense fer res. Així i tot ells tenen la tasca de fer d'àrbitres i l'oportunitat d'aprendre més paraules. Quan dos o tres alumnes seguits no troben paraula es pot canviar la terminació.
- Duel de rimes: com l'exercici anterior però en parelles. Es pot fer com a treball autònoms dels alumnes, que cada parella ho faci per ells mateixos o que surtin les parelles a fer-ho davant els altres. Pot donar les rimes el professor o que ells mateixos les triïn. Es pot fer en format competició (quan un no troba cap paraula o en repeteix una és un punt per l'altra). No la poden pensar més de quinze o vint segons.
- Pluja de rimes individuals: el professor dona una terminació a un alumne i aquest ha de dir totes les paraules que se li ocorrin amb aquesta terminació, fins que no en sàpiga més.
- Derivats: a partir d'una paraula, agafar el lexema i crear-ne paraules derivades. Exemple: camí: caminar, caminador, caminera, caminant, caminaré... Objectius: facilitar-nos la feina a l'hora de cercar rimes. Per exemple, quan cerquem rimes amb -ada podrem saber que tots els participis femenins dels verbs acabats en -ar ens serviran.
- Sinònims: d'un llistat d'adjectius o verbs trobar-ne sinònims. Objectius: saber que a la glosa la sinonímia ens serà molt important.

ANNEX 2: JOCS DE MÈTRICA

- Reproduir el ritme: una vegada el mestre ha mostrat com és el ritme dels versos heptasil·làbics els alumnes el practiquen darrere ell. Primer tots en grup i després de forma individual. Primer amb la veu i després amb percussions. Poden imitar les sil·labitzacions del mestre o fer-ne de noves. Poden percutir damunt la taula, damunt les cames, damunt el cos del company... Poden acabar recitant versos fets exagerant el ritme.
- Recitar i cantar versos: repartim a cada nin una quarteta feta. L'exercici és molt senzill, cadascú ha de llegir la seva quarteta en veu alta. L'objectiu és avesar l'orella a aquest tipus de mètrica (música). Aquesta pràctica de llegir quartetes també ens pot servir quan hàgim d'aprendre tonades.
- Aprendre quartetes fetes: repartir una o més quartetes a cada alumne i que les s'hagin d'aprendre de memòria i cantar.
- Cercar les parelles: el professor reparteix a cada alumne la meitat d'una quarteta on, de qualche manera estigui senyalat quina és un principi i quina és un final. Un nin que tengui un principi comença a cantar els seus dos versos i qui cregui que tengui la seva parella continua cantant per completar la quarteta.
- Cercar heptasil·labs: cada alumne té un text escrit, qualsevol tipus de text, pot servir un full de diari, un llibre, etc. Pot ser el mateix per tots o diferent per a cada alumne. L'objectiu és trobar, dins el text, versos heptasil·làbics. Quan en troben un el llegeixen en veu alta.
- Cercar i completar l'heptasil·lab: (continuació de l'exercici anterior). A partir d'aquest mateix text que té cada alumne, als sintagmes heptasil·làbics que troben, els afegeixen un nou vers que el completi, inventat aquesta vegada per ells mateixos.

- Roda lliure d'heptasíl·labs: una vegada hem explicat i practicat el model del vers heptasil·làbic, cada alumne prova de fer-ne un i dir-lo en veu alta seguint la roda.
- Conversa heptasil·labica: progressió de l'exercici anterior: seguint l'ordre establert, cada alumne fa un nou vers heptasil·labic, però aquesta vegada no el pot tenir pensat ni elaborat fins que el company anterior fa el seu. Així practicam la improvisació: En funció del que diu el meu company jo elabor el meu vers. Aquí podem aprofitar per explicar que glosar és com conversar, que glosar és un diàleg. Aquest exercici es pot fer de manera inicial en gran grup, però llavors és interessant fer-lo en grups més reduïts, perquè serà molt més dinàmic i participatiu.
- L'entrevistador: exercici per fer en parelles: un alumne fa d'entrevistador, demana coses al seu company que li ha de respondre. Tot ha de ser amb versos heptasil·làbics. Exemple: - Tu quin dia vares nèixer? -Dia tretze de febrer. -Què t'agrada per menjar? -M'agrada tot lo que és bo.
- Paraula-vers: el professor diu una paraula a un nin que tot seguit ha de fer un vers que acabi amb aquesta paraula. Es pot fer per parelles, que es donin versos un a l'altre.
- Rima-camp semàntic-vers: A partir d'un dels exercicis que podem fer per treballar la rima, aquell en què cada nin ha de dir una paraula seguint la roda, una que rimi i una relacionada; podem fer aquest altre en què afegim l'elaboració d' un vers. Quan hem fet la roda de les paraules, feim una nova roda en què cada alumne ha de fer un vers de set síl·labes que acabi amb la paraula que havia dit abans.
- Acabar el vers: el professor comença un vers i l'alumne l'ha d'acabar. També es pot fer per parelles. Un comença el vers i l'altre l'acaba. O per trios. Un el comença, l'altre l'acaba i el tercer avalua si ho han fet bé o no.

- Completar la idea: el professor llegeix un vers i els alumnes n'han de fer un altre que el completi. Es pot fer amb una roda i amb un vers diferent per a cada nin, en gran grup i que els alumnes vagin dient les idees que tinguin o, fins i tot es podria fer de forma escrita. El professor va dictant els versos i cada alumne de manera individual els completa, sense gaire temps per pensar ni comptar les síl·labes, ja que tot i que escriguem els versos el caràcter del joc és merament oral i improvisatiu. En acabar el professor recull la fulla i avalua els versos.

- Heptasil·labetzar missatges: el professor diu una frase i els alumnes l'han de transformar en dos versos heptasil·làbics. Exemples: no m'agrada estar sense fer res -A jo no m'agrada estar sense fer res aturada. -És avorrit no fer res i per això no m'agrada.

- Heptasil·labetzar un text: tothom amb el mateix llibre de text a damunt la taula. Feim una roda en que l'han de llegir en veu alta, un fragment cada un, però no l'han de llegir talment, si no transformant a mesura que el llegeixen el text en versos heptasil·làbics.

- Contar acudits heptasil·làbicament: en petits grups i de forma lliure els alumnes han de contar acudits en versos heptasil·làbics. Per animar-los i perquè tinguin repertori d'acudits primer es pot fer una part en gran grup en la qual els alumnes que vulguin surtin a contar un acudit, aquesta vegada sense heptasil·labetzar, perquè llavors tothom tenguí material per fer el joc posterior. També servirà per crear un clima alegre i distès.

ANNEX 3: JOCS DE GLOSA

- Modificar quartetes: a partir d'una quarteta feta els alumnes n'han de modificar paraules i/o versos. En un estadi inicial es pot escriure la quarteta a la pissarra i esborrar la part que volem que els alumnes modifiquin. Quan cadascú ja sap alguna quarteta de memòria el podem fer sense el reforç de la pissarra. Cadascú ha de modificar la seva quarteta allà on vulgui.
- Peu forçat: el professor diu un vers. Els alumnes han de cantar una quarteta que acabi amb aquest vers. Els hem d'explicar que el primer vers que han d'elaborar és el tercer, perquè completa la idea del quart i ens dona la rima que ens falta. Una vegada hem fet el tercer ja tenim els dos darrers, és a dir, el final de la glosa, llavors anam a fer el principi.
- Gloses amb motiu: el professor els dona una pauta ben clara per fer una quarteta, un motiu concret: presentar-se, explicar quina és la seva afició preferida, felicitar algú, dir allò que no els agrada de l'escola, dir què volen ser en ser grans, dir com seria la seva escola ideal, etc.
- Paraula-tema: algú, sigui el professor o un alumne mateix, diu una paraula que servirà de tema per fer quartetes. Exemples: la llibertat, la guerra, els amics...
- Objecte-tema: el professor mostra un objecte que servirà de tema per inspirar els alumnes. A partir d'aquest objecte cadascú ha d'elaborar una quarteta. Per motivar-los o implicar-los més es pot encomanar a alguns alumnes que duguin els objectes ells.
- Debat en dos grups: es divideix la classe en dos grups, el professor proposa un tema que servirà per fer un debat i assigna les dues positures. Cada grup ha de defensar la seva amb quartetes. Una

consigna per marcar els torns de paraula pot ser que un alumne quan tengui una idea s'aixequi dret per fer palès que vol parlar.

- Gloses a un professor: cada alumne escull un mestre o professor a qui dedicar-li una glosa, pot ser de crítica o d'alabança.
- Gloses a partir de la imatge: el professor projecta una imatge significativa. Poden ser temes actuals, compromesos, que menin els alumnes a pensar, a generar una opinió. Abans de posar-nos a fer gloses podem parlar de la imatge en prosa, debatre-la, treure idees.
- Gloses a partir d'un vídeo: igual que en el cas de les imatges, es tracta de cercar vídeos que els impactin de qualche manera, que no els deixin impassibles.
- Gloses a partir de situacions: el professor proposa situacions i atorga un paper a cada alumne, que ha de fe gloses a partir d'aquest paper